

DE NOORDKANT VAN HET AMSTERDAMSE BOS EEN HALVE EEUW VOGELS, LANDSCHAP, ONDERZOEK

PAUL J. MARCUS

De Noordkant van het Amsterdamse Bos kan zich van oudsher verheugen in de belangstelling van Amsterdamse vogelaars. In de loop der jaren is in dit gebied veel onderzoek verricht naar broedvogels en wintergasten. Dit artikel presenteert een bloemlezing uit het verrichte onderzoek.

Het artikel gaat eerst in op het ontstaan en de huidige staat van het gebied. De huidige populatie broedvogels wordt met de vroegere situatie vergeleken. In eerste instantie zullen een aantal algemene ontwikkelingen die in de afgelopen vijftig jaar van invloed zijn geweest op de broedvogels van het Amsterdamse Bos worden gepresenteerd. Daarna wordt veel aandacht besteed aan het effect van de veranderingen in het terrein, waarbij met name de volgende 'landschappen' gedetailleerd behandeld worden: het bospark, het oeverland en het weiland. Wat betreft de wintergasten wordt aandacht besteed aan de Waterpieper en de Blauwe Kiekendief. Het artikel besluit met een vooruitblik aan de hand van de gepresenteerde gegevens. Ik maak gebruik van deze publikatie om in de loop van dit artikel een aantal aanbevelingen te doen voor wat betreft het beheer van het Bos.

Een schets van de Noordkant van het Amsterdamse Bos

De Noordkant van het Amsterdamse Bos wordt in het zuiden begrensd door de Bosbaan, de roeibaan die als een vreemd, rechtlijnig landschapselement het Bos in twee ongelijke stukken knipt. Deze roeibaan is handmatig gegraven door tewerkgestelden in de jaren dertig (Balk, 1979). In het westen wordt het gebied door de Ringvaart van de Haarlemmermeer begrensd en in het noorden door het Nieuwe Meer. Dit meer is een relict van het Haarlemmermeer. In het oosten is de begrenzing een beetje rommelig. Stedelijke elementen rukken hier op en dringen het gebied binnen. Aanslagen van recente datum zijn de aanleg van het tennispark Amstelpark (1994) en de ontwikkeling van het bedrijventerrein Jollenpad.

In tegenstelling tot andere delen van het Amsterdamse Bos is een groot deel van de Noordkant niet aangelegd in het kader van het Boschplan 1928. Het in dit artikel behandelde gebied bestond reeds.

De belangrijkste ontsluitingsweg van de Noordkant is de Koenenkade, die de scheiding vormt tussen de Rietwijkeroordpolder en het oeverland Nieuwe Meer, alsmede de buitenpolder Meerzicht. Deze buitenpolder is oorspronkelijk oeverland dat in de negentiende eeuw werd omkaad. Het fungeerde als weiland en het wordt tegenwoordig extensief beheerd. In het oostelijk deel is tegenwoordig zand gestort. Het waterpeil in de buitenpolder wijkt af van dat in het huidige oeverland en van dat in de Rietwijkeroordpolder. De goede kwaliteit van het polderwater van Meerzicht dat niet in open verbinding staat met de boezem, staat in contrast met de waterkwaliteit in het oeverland. Boerderij Meerzicht staat sinds de vorige eeuw in de gelijknamige polder. Op de kaart van rond 1850 vindt men een boerderij van deze naam (Meerzicht) in de buurtschap De Noord, op de plaats waar tegenwoordig de Bosbaan ligt (Volders-Noordhoff, 1992).

Het oeverland ligt op het boezemwaterniveau van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Het is een natuurlijke verlandingszone aan de zuidoever van het Nieuwe Meer. De sloten dienen ter afwatering. In vroeger jaren is het als hooiland gebruikt. Tegenwoordig wordt het gedeeltelijk als rietland beheerd. De oeverwal en de randen van enkele percelen zijn begroeid geraakt met moerasbos. Een klein deel wordt nog als hooiland beheerd. Het gebied is alleen toegankelijk via een inmiddels tot circa honderd meter ingekort Excursiepad, waar een schavotachtig bouwsel uitzicht biedt over een deel van het terrein.

Ten westen van de Polder Meerzicht ligt het Oeverpark, ook bekend als het Landje van Bakker of de Meerzichteilandjes. Het is sterk verbost oeverland met open water en hooiland. De percelen hebben

Wielewaal:
Mannetje met donsjong,
Karnemelkse Gat,
Amsterdamse Bos.

Foto: Henk de Groot

hier onregelmatige vormen en afmetingen. Het parkje is ontsloten door middel van een voetpad en enkele bruggetjes. Ten oosten van het Oeverlandenreservaat maakt de Koenenkade een bocht naar het noorden, naar de zuidoever van het Nieuwe Meer. Daar buigt de kade af naar het oosten naar een sluis, de Bosbaansluis: in deze buurt moet de windmolen de Koenen hebben gestaan (Wolters-Noordhoff, 1992). Waar nu de Banaan ligt, het lange kromme schiereilandje in de langgerekte waterloop tussen het Nieuwe Meer en de Bosbaan, lag tot in het begin van deze eeuw het Karnemelkse Gat.

lets verder naar het Oosten ligt een "wetland", dit is in 1994 aangelegd als compensatie voor het verlies aan natuurkwaliteit door de bouw van het tenniscomplex op de Vietnamweide. Helaas is daarbij gebruik gemaakt van tropisch hardhouten paaltjes om het pad door de waterpartij en de oevers eromheen te beschoeien. 's Avonds zetten de schijnwerpers van het tenniscomplex de wijde omgeving in een oogverblindende gloed. Aan de Noordkant van deze tennishel ligt een verjongd perceel bosaanplant. Aan de zuidkant van het tenniscomplex ligt het noordelijk deel van het Entreegebied van het Bos. Dit bestaat momenteel uit gazons, wegen, paden en parkeerplaatsen. Verder is hier het tribunegebouw van de Bosbaan gesitueerd.

Ten westen van de Tribune liggen oude percelen bosaanplant. Een fietspad loopt hier naar het bruggetje aan de zuidkant van de Banaan; het sluit aan op de Koenenkade. Rechts ligt het Koenenbos ten oosten van het Oeverlandenreservaat Nieuwe Meer en links liggen de bospercelen die aangeduid worden als Eerste, Middelste en Laatste Bos. Deze drie percelen liggen aan de zuidkant van de Koenenkade ter hoogte van respectievelijk het Oeverlandenreservaat en de Polder Meerzicht. Zij behoren tot de oudste delen van het Amsterdamse Bos.

De Bosbaan wordt in de nabije toekomst in noordelijke richting 26 meter breder gemaakt. Dit zal ten koste gaan van enkele voet- en fietspaden, gazons, bospartijen en een kwelsloot. Voor dit ruimtelijke en dienstengevolge kwalitatieve verlies wordt compensatie geboden in de vorm van uitbreiding van het Oeverlandenreservaat in noordelijke richting, waar door aanplanten van grond, die vrijkomt bij de verbreding van de Bosbaan, een natte overgangszone tussen het Nieuwe Meer en het bestaande oeverland wordt gemaakt. Verder worden er natuurvriendelijke oevers langs de Bosbaan en de Banaan aangelegd.

De kwelsloot wordt vervangen door een groot aantal kleinere kwelplassen onder de Koenenkade. Daarnaast wordt het "wetland" Vietnamweide via ecologische oevers verbonden met de Banaan, de Bosbaan en het Oeverland Nieuwe Meer.

EERSTE AANBEVELING

In het kader van de verbreding van de Bosbaan moet de tribune weg. Het is wenselijk dat het Bos deze gelegenheid aangrijpt om de verkeerschaos hier te lijf te gaan, door vermindering van de hoeveelheid asfalt en het verplaatsen van de parkeerplaatsen naar het oosten. Verder kan er gedacht worden aan het aanplanten van bos en struwelen langs de zuidkant van het tennispark.

Ontwikkelingen van invloed op de vogels van de Noordkant

In de laatste halve eeuw zijn aan de Noordkant ruim 90 soorten als broedvogel vastgesteld. Zoals te verwachten is over zo'n lange periode, zijn er grondige veranderingen in de samenstelling van de broedvogelpopulatie te zien. Daarbij moet rekening gehouden worden met de volgende factoren:

ONTWIKKELING VAN DE VOGELPOPULATIE IN NEDERLAND

Door slechte omstandigheden in het overwinteringsgebied zijn bijvoorbeeld de Rietzanger en de Grasmus er in heel Nederland slecht aan toe. Vogels als Woudaap en Grote Karekiet doen het slecht in heel West-Europa. De Blauwborst profiteerde van het de grote toename van de soort in Flevoland, van waar zij zich door de hele regio verspreidt (Flevoland-effect).

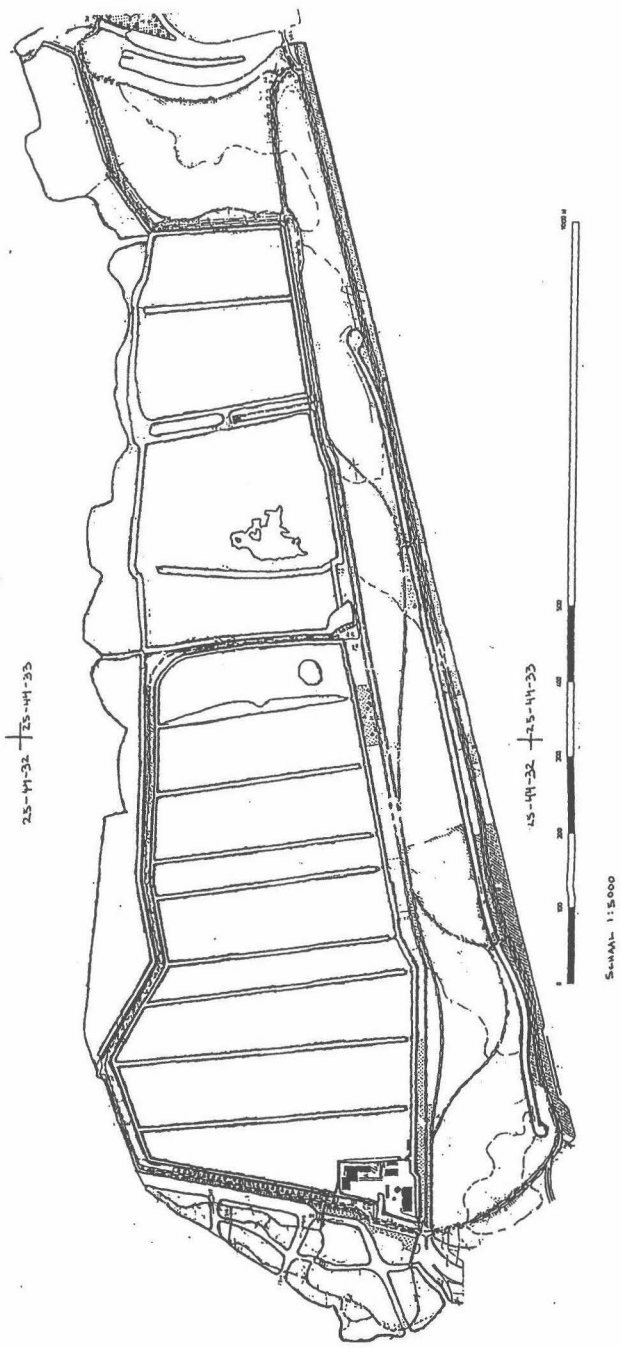
ONTWIKKELING VAN HET LANDSCHAP IN HET BOS

Verruiging en verbossing van het oeverland, de volgroeiing van de aanplant en het beheer van weiland, gazons, riet en bospartijen heeft nadelige effecten op moerasvogels en positieve effecten op vogels van moerasbos.

VERSTEDELIJKE EN ANDERE INVLOEDEN VAN DE MENS OP NATUUR EN LANDSCHAP

Door het volbouwen van het gebied rond het Bos vermindert de capaciteit van de omgeving om als voedselbron te dienen voor vogels als Buizerd, Bruine en Blauwe Kiekendief. Het toenemend dagelijks recreatief gebruik van het Bos en het Nieuwe Meer door sportactiviteiten op de Bosbaan en in het tenniscomplex met bijbehorend verkeer van en naar de sportaccommodaties en de herrie en vervuiling van Schiphol, de snelwegen en de stad rondom het Bos zijn van invloed op de samenstelling van de broedvogelpopulatie.

Sedert de aanleg van het Amsterdamse Bos is er onderzoek gedaan naar de broedvogels van de Noordkant. In tabel I is een compilatie gegeven van alle in de vermelde literatuur vastgestelde broedvogels van de Noordkant. Het valt op dat er sterke veranderingen hebben plaatsgevonden in de samenstelling van de broedvogelbevolking van de Noordkant. Om deze veranderingen te begrijpen, moeten we de soorten splitsen naar habitat. Brander (1947) doet dit al in zijn artikel. Hij geeft echter niet aan waar alle broedvogels precies gevonden zijn. Hij noemt bijvoorbeeld wel een categorie moeras- en watervogels, maar geeft niet aan of ze een nest hebben gehad in het weiland of in de bosaanplant. In de tabel geeft hij drie territoria voor 1945 van de Grote Karekiet. In de tekst blijken twee daarvan in de rietkraag aan de oevers van de Bosbaan gesitueerd te moeten worden. Het derde was een waarschijnlijk ongepaard mannetje in het oeverland Nieuwe Meer (Brander in De Jonge, 1947). Op de kaart, gepubliceerd in De Jonge (1947), wordt aangegeven dat er maar heel weinig bos in het oeverland is. In de tekst schrijft Brander over de Koekoek dat deze in alleenstaande bomen en struiken in het oeverland zit te roepen. Uit de aanwezigheid echter van de Snor in het Oeverland en de afwezigheid aldaar van de Sprinkhaanzanger kan echter opgemaakt worden dat de verbossing nog niet zo voortgeschreden was als tegenwoordig.

Tabel I: Broedvogels Noordkant

	Brander	Frieswijk	Schoevaart	Visbeen	Marcus
Dodaars	0	0	0	1	0
Fuut	0	+	19	9	4
Roerdomp	0	1	0	0	0
Woudaapje	1	1	0	0	0
Blauwe Reiger	0	0	0	5	3
Grauwe Gans	0	0	0	0	2
Nijlgans	0	0	0	1	1
Krakeend	0	0	0	0	1
Wilde Eend	15	+	+	+	33
Soepeend	-	-	-	-	10
Zomertaling	0	+	1	0	0
Slobeend	0	+	4	6	5
Kuifeend	0	0	22	12	2
Bruine Kiekendief	0	1 * 1)	0	2	2
Havik	0	0	0	1	1
Sperwer	0	0	0	1	0
? Buizerd	0	0	0	0	1
Torenavalk	1	+	1	1	1
Boomvalk	0	1 * 2)	0	1	0
Patrijs	5	+	0	0	0
Fazant	0	+	+	+	13
Waterral	8	2 * 3)	1	1	0
Porseleinhoen	0	1 * 4)	0	0	0
Waterhoen	15	+	33	26	10
Meerkoet	3	+ * 5)	16	30	19
Scholekster	1	+	12	16	8
Kleine Plevier	3	- * 6)	0	0	1
Kievit	5	9 * 7)	34	37	21
Watersnip	0	2 * 8)	0	0	0
Grutto	0	2	9	21	15
Tureluur	0	1	4	6	5
Holenduif	0	?	1	5	0
Houtduif	9	+	+	+	7
Zomertortel	2	7 * 9)	-	1	0
Koekoek	-	+	2	3	2
? Kerkuil	-	- * 10)	0	0	0
Bosuil	0	+	1	2	2
Ransuil	0	?	1	1	2
Groene Specht	0	0	0	1	0
Grote Bonte Specht	0	+	3	5	4
Kleine Bonte Specht	0	?	1	0	0
Veldleeuwerik	1	- * 11)	0	0	0
Boerenwaluw	8	+	2	2	2
Huiswaluw	4	?	0	0	0
? Oeverwaluw	0	* 12)	0	0	0
? Boompieper	0	?	0	0	0

	Brander	Frieswijk	Schoevaart	Visbeen	Marcus
Graspieper	-	+*13)	0	0	0
Witte Kwikstaart	-	+*14)	1	1	0
Gele Kwikstaart	-	+*15)	0	0	0
Winterkoning	20	+	36	42	33
Heggenmus	0	+	18	15	10
Roodborst	0	13*16)	5	15	7
Nachtegaal	2	+*17)	0	5	1
Blauwborst	0	0	0	3	4
Gekraagde Roodstaart	1	?	0	0	0
Merel	38	+	33	41	35
Zanglijster	45	+	3	11	11
Sprinkhaanzanger	0	+*18)	1	5	4
Snor	2	2*19)	0	2	0
Rietzanger	59	26*20)	8	7	5
Bosrietzanger	15	+	4	7	8
Kleine Karekiet	51	5*21)	22	31	24
Grote Karekiet	4	+*22)	0	0	0
Spotvogel	85	+	0	1	0
Grasmus	15	+	0	2	2
Braamsluiper	8	+	0	3	1
Tuinfluit	86	+	21	24	21
Zwartkop	1	+	3	14	11
Fitis	51	20	24	34	23
Tjiftjaf	12	+	7	18	23
Goudhaan	0	0	0	1	0
Vuurgoudhaan	0	0	0	1	0
Grauwe Vliegenvanger	4	+	1	2	0
Baardman	0	0	0	1	0
Staartmees	0	8	-	6	4
Matkop	0	?*23)	9	6	4
Pimpelmees	0	+	9	20	16
Koolmees	8	+	10	23	23
? Buidelmees	0	0	0	1	0
Boomklever	0	0	0	0	1
Boomkruiper	0	6	6	7	7
Wielewaal	3	1	1	1	0
Gaai	2	+	4	5	4
Ekster	0	+	10	10	5
Zwarte Kraai	5	+	6	4	4
Spreeuw	10	+	+	3	4
Huismus	25	+	+	+	3
Ringmus	0	?	+	10	0
Vink	25	<20	2	5	5
Groenling	20	+	1	1	1
Putter	-	?	1	2	2
Kneu	5	?	1	1	1
Rietgors	26	8	11	12	8

Noten (*):

(Alle gegevens ontleend aan Frieswijk)

Bruine Kiekendief, broedvogel: Oeverlanden Nieuwe Meer. Mogelijk broedgeval in 1945; broedpoging in 1949; 1950 broedgeval; 1955 nestelend paar (nest niet gevonden).

De Boomvalk was voor 1968 een onregelmatige broedvogel: 1952, 1953 (oeverland Nieuwe Meer), 1961.

De Waterral was broedvogel. 2 paar in de periode vlak voor 1968.

Porseleinhoen, een onregelmatige broedvogel in oeverland: 1948, 1955, 1960, 1961, 1963 (waarschijnlijk 2 territoria).

Meerkoet, broedend in klein aantal.

De Kleine Plevier wordt door Frieswijk als voormalige broedvogel opgevoerd.

De Kievit broedt op het weiland 'Meerzicht' en in de Oeverlanden, hoogste aantal in 1967.

Watersnip, in 1967 1 territorium, 1968 2 territoria op de Oeverlanden.

Zomertortel neemt in de periode die Frieswijk beschrijft af. In 1947 7 paar aan de Noordkant. In 1967 in het gehele Amsterdamse Bos 6 territoria.

De Kerkuil was een broedvogel bij de oude boerderijen. De soort werd ook tijdens de aanleg waargenomen. Winter 1959-60 1 ex. ter plaatse, boerderij Meerzicht. Ook november 1962 en maart 1964.

Veldleeuwerik, voormalige broedvogel. Laatste geval in Bos, 1956.

De Oeverwaluw broedde tijdens de aanlegwerkzaamheden in de opgeworpen steile wanden. Onder meer in de wand van de Bosbaan in aanleg, 1936, 70 broedholten.

De Graspieper is een voormalige broedvogel, broedde in 1960 nog met 2 paar in het gebied.

Witte Kwikstaart in aantal afnemend.

Gele Kwikstaart in aantal afnemend. Nog 1 territorium in 1961, 1963 en 1967.

13 paar in 1961.

Nachtegaal, sterk toenemend. In 1944 4 paar aan de Noordkant, in 1967 ca. 50 paar in het hele Bos.

De Sprinkhaanzanger was in de periode voor 1968 een onregelmatige broedvogel.

Snor, onregelmatige broedvogel.

Rietzanger, broedt in Oeverlanden Nieuwe Meer, 1967 (Hartog).

Kleine Karekiet, broedt in Oeverlanden Nieuwe Meer, 1967 (Hartog).

De Grote Karekiet was voor 1968 een broedvogel in klein aantal in het Bos (4 paar in 1967), heeft ook in Oeverlanden gebroed.

Eerste broedgeval van Matkop in Amsterdamse Bos vastgesteld in 1963, geen lokatie bekend.

Aan deze tabel zijn de volgende toevoegingen te maken:

Bergeend. Buiten inventarisatiegebied Noordkant-west, maar wel aan de Noordkant (wetland Vietnamweide), 1997 1p. (Brander vermeldt deze soort nog als toevallige gast.)

Kemphaan. Niet als broedvogel vermeld bij Frieswijk, maar Brander schrijft: "Eén soort is al jaren geheel als broedvogel uit het Bos verdwenen. Dat is de Kemphaan, die vroeger langs de Zuidkant van het Nieuwe Meer broedde, en een flinke kampplaats had in het weiland bij 'Meerzicht'".

Er zijn in totaal 89 soorten broedend vastgesteld aan de Noordkant van het Amsterdamse Bos vanaf pakweg 1940. Daarvan zijn er een aantal exoot of verwilderd. Een zestal soorten zijn in de tabel opgenomen, voorzien van een "?". Dit zijn soorten waarvan territoria aan de Noordkant vermoed worden, maar waarvoor eigenlijk geen behoorlijke aanwijzing is verkregen. Onder andere soorten die door Frieswijk ergens in het Amsterdamse Bos worden gesitueerd, terwijl het onduidelijk is of de Noordkant wordt bedoeld.

De Buizerd heeft vanaf 1996 elk jaar één territorium gehad aan de Noordkant, zonder dat broeden werd bewezen. De Grauwe Gans had in 1997 een territorium, maar heeft niet gebroed. De soort kan als broedvogel worden bijgeschreven. In 1998 hebben 2 paar met succes gebroed.

De tabel bestaat uit de hoogste aantallen die de auteurs hebben vastgesteld. Brander in de jaren 1945-1946. Frieswijk de hoogste aantallen van de periode van de start van Bosplan tot 1968. Schoevaart 1980 en 1981. Visbeen van 1984 tot en met 1995. En Marcus voor de jaren 1996 en 1997.

Bronnen voor de tabel:

- Brander, P.W., in: De Jonge, D. (redactie), Het Amsterdamse Bos, van cultuursteppe tot bospark. Amsterdam 1947.
- Frieswijk, drs J.J., De Vogelwereld van het Amsterdamse Bos, Wetenschappelijke mededeling van de KNNV, No.74, Maart 1968.
- Schoevaart et al., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1980. De Gierzwaluw jg.19, nr.1, 1982.
- Schoevaart et al., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1981. De Gierzwaluw jg.20, nr.2, 1983.
- Visbeen, F., en E. de Graaf, Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1984 en 1985. De Gierzwaluw jg.23, nr.4, 1985.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1986 & 1987, De Gierzwaluw jg.26, nr.1, 1988.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1988 t/m 1990, De Gierzwaluw jg.28, nr.4, 1990.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1991 & 1992, De Gierzwaluw jg.31, nr.1, 1993.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1993-1995, De Gierzwaluw jg.35, nr.4, 1997.
- Eigen onderzoek 1996 tot heden.

Bospark

Welke landschappelijke veranderingen hebben zich in de laatste vijftig jaar aan de Noordkant voorgedaan? De meest voor de hand liggende verandering is het ouder worden van de aanplant. In de jaren zeventig en tachtig leidde de kap van de 'rijpe' bospercelen aan de Noordkant, waar de oudste aanplant zich bevond, tot breed maatschappelijk protest. Het publiek nam het eenvoudigweg niet dat het Bos op deze wijze commercieel werd uitgebaat. Sindsdien liet men de oude percelen met rust en in 1994 werd er gekozen voor een andere beheersmethode van de aanplant. Het Bos werd in zones verdeeld: de parkboszone, waar kunstmatige dunning en aanplant de verjonging en continuering van het Bos moet garanderen, een natuurboszone, waar natuurlijke verjongingsprocessen op gang worden gebracht en zich hopelijk vanzelf voortzetten en een natuurzone, waar het beheer gericht is op het in stand houden van de bestaande natuurwaarden of de versterking daarvan.

De aanplant werd ouder en dat had zijn weerslag in de vogelbevolking. Was de Spotvogel in 1945 na de Tuinfluiter de meest talrijke broedvogel van de Noordkant, in later jaren verdween deze soort geheel, om in de jaren tachtig een korte tijd terug te keren in jonge aanplant langs de Koenenkade ter hoogte van het Middelste Bos (Visbeen, 1990). De Tuinfluiter verdween vrijwel geheel uit de aanplant en vestigde zich in het verbossende oeverland. Slechts een enkel territorium langs de Koenenkade bleef in de verjongde aanplant behouden. Ook de Fitis verplaatste zich van de aanplant naar het natuurbos in het oeverland. De Tjiftjaf nam toe vanaf 1945-46, maar komt in toenemende mate voor in het oeverland en neemt af in de aanplant. De Grote Bonte Specht vestigde zich in de ouder wordende aanplant. De Roodborst bereikte er een maximum van 15 territoria.

Al met al kan worden gesteld dat de aanplant langzamerhand een volwassen stadium heeft bereikt met een vogelbevolking die daarbij hoort. Zo vestigde zich de Ransuil in de aanplant, maar werd weer verdreven door de Bosuil, die overigens uitsluitend broedt in speciaal opgehangen nestkasten.

Men kan zich hierbij afvragen in hoeverre het wenselijk is dat in een bosaanplant, waar zich al een natuurlijke populatie Ransuilen bevindt, Bosuilen aan te lokken met nestkasten. Men zal gedacht hebben dat het Amsterdamse Bos nimmer geschikte, natuurlijke nestgelegenheid zou kunnen bieden aan Bosuilen, aangezien de percelen ongeveer een halve eeuw na aanplant zouden worden leeggekap. Het

onderhoud van het Bos moest immers betaald worden uit de opbrengst van de houtproductie. Omdat men kennelijk geen half werk wou leveren, werd het hele Bos volgehangen met uilenkasten, (>25 kasten, Brockhof en Hartog in Stadsecologie, 1994). In de jaren zestig en zeventig bestond nog niet de uitgebreide expertise omtrent de wisselwerking van Bosuilen met hun omgeving die wij nu tot onze beschikking hebben, dus matig ik mij geen oordeel aan over deze gang van zaken.

In mijn artikel over het geplande Bosuilenproject in Spaarnwoude gaf ik de stand van zaken weer zoals die uit de literatuur bleek (Marcus, 1991). Een belangrijke conclusie is de negatieve invloed die uitgaat van Bosuilen op de Ransuilenstand. Het Bos laat dit mijns inziens duidelijk zien.

Voordat de habitat in de omgeving van het Bos veranderde, verdween de Ransuil als broedvogel. In 1993 werd langs het Excursiepad echter weer een nest gevonden. Dat ging verloren. In 1996 werden jongen gehoord in het Laatste Bos, het enige perceel van de aanplant aan de Noordkant, waar geen Bosuilenkast hangt. Ter hoogte van het Middelste Bos werd toen wel een (ander) Ransuilen territorium vastgesteld, maar jongen werden niet gehoord. Wellicht hadden ze last van de Bosuilen, hoewel in die buurt nog een andere bedreiging bestond: de Havik.

Ik wil hiermee niet zeggen dat het wenselijk is om Bosuilen te bestrijden. Ik vind het echter niet verstandig om de ene soort kunstmatig te bevoordelen ten opzichte van de andere soort. Als een bosaanplant bedoeld is als productiebos, dat nimmer een leeftijd zal bereiken, waarop het geschikt zal worden voor Bosuilen, dan moet men tevreden zijn met andere vogels die daar wel kunnen broeden. In ieder geval is het ongewenst om een bos geheel vol te hangen met kasten.

Concluderend kan men stellen dat door het gebruik van nestkasten het bospark bezet werd door holenbroedende bosvogels, zoals Bosuil, Kool- en Pimpelmees, lang voordat de vegetatie daarvoor geschikt was.

TWEDE AANBEVELING

Omdat ingevolge het Beleidsplan 1994 een groot deel van het Bos omgevormd wordt tot natuurbos, lijkt het mij wenselijk om zo langzamerhand de nestkasten te verwijderen. Dit zou eerst in één of meer proefvlakken moeten gebeuren, waarin de ontwikkeling van de populatie van de betreffende vogelsoorten kan worden gevolgd. In ieder geval misstaan nestkasten in natuurbos!

Oeverland

Het oeverland verbost. De oudste delen van dat bos bestaan uit wilgen, elzen en berken en huisvesten Zwarte Kraai, Havik en mezen. Tengevolge van de verbossing neemt het areaal rietland af, dat wordt dramatisch duidelijk uit de aantallen rietvogels die er nog te vinden zijn.

Nu moet gezegd worden dat uit het artikel van Brander (1947) niet duidelijk wordt hoeveel riet er vroeger in het oeverland stond en in hoeverre de moerasvogels in het oeverland broedden of in de aanplant. Zelfs tegenwoordig worden er nog territoria van de Kleine Karekiet langs de sloten bij de jonge aanplant gevonden. De rietoevers van de Bosbaan zijn in ieder geval verdwenen. Daar staat tegenover dat bij de verbreding van de Bosbaan juist weer riet aangeplant gaat worden, om de golfslag te verminderen. Dat schept weer perspectieven voor zeldzame rietvogels. Nu verwacht ik eerlijk gezegd niet meteen de Grote Karekiet, maar je kunt nooit weten.

We mogen ervan uitgaan dat de hoeveelheid rietland in de jaren veertig groter was dan tegenwoordig. Toch moeten we dat beeld niet idealiseren. Blijkbaar werd er in de broedtijd nog in gewerkt (Brander, 1947), en waarschijnlijk was een groot deel van het oeverland in gebruik als hooiland. Toch was de Noordkant in 1945 goed voor 59 territoria van de Rietzanger en 51 van de Kleine Karekiet. De laatste jaren hebben deze soorten respectievelijk maximaal 5 en 24 territoria. De verbossing eist dus kennelijk haar tol, al moet rekening worden gehouden met externe factoren die geleid hebben tot de achteruitgang van de Rietzanger in Nederland, die reden was voor de plaatsing van deze soort op de Nederlandse Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde vogelsoorten (Osieck, 1994).

Het Oeverlandenreservaat is sterk verbost, hetgeen blijkt uit de toenemende mate waarin bosvogels

en vogels van jong opschot zich in het terrein vestigen. Behalve de rietvogels vinden we er tegenwoordig Tuinfluiter, Zwartkop, Winterkoning, Blauwborst en Havik. Als deze trend van verruiging en verbossing doorzet, zal de vogelbevolking van het oeverland niet meer verschillen van die van de aanplant.

De verruiging en verbossing hebben de volgende oorzaken. Het Oeverlandenreservaat wordt beheerd volgens een maaischema, waarbij jaarlijks een behoorlijke hoeveelheid overjarig riet blijft staan ten behoeve van de rietvogels. Het is de bedoeling dat elk rietperceel eens in de twee jaar wordt gemaaid. Dit wordt in de praktijk niet altijd gehaald. Met name in de percelen ten oosten van het Excursiepad blijft het riet soms jarenlang staan. Het riet wordt hier verdrongen door ruigtekruiden en door wilgenopshot.

Het is gebruikelijk om het riet te maaien in de winter, meestal kiest men de maanden januari of februari, in sommige gebieden buiten het Bos gaat men door tot in het voorjaar. In ieder geval wordt er niet gemaaid voor december, omdat het riet dan nog blad heeft. Gesneden riet met blad heeft nu eenmaal geen economische waarde. Het blad valt in november. Daardoor blijft ook waar het riet wordt gemaaid, het rietblad liggen. Op den duur vormt dit afgefallen blad een dikke laag, die op den duur het maaiveld verhoogt ten opzichte van het grond- en oppervlaktewater. In deze drogere omgeving krijgen allerlei

***Kleine Plevier:** Vrouwtje op nest met 4 eieren, 29 juni 1998, Rietlanden, naast de Piet Heintunnel in het oostelijk havengebied van Amsterdam. Door de stortbui in de nacht van 11 op 12 juni was het legsel van dit paar Kleine Plevier weggespoeld. Acht dagen later werd opnieuw met de eileg begonnen, die op 25 juni voltooid was. Mogelijk gaat het hier om het laatste broedgeval op de oostelijke eilanden.*

Foto: Fred Nordheim

ruigtekruiden, struiken en bomen een kans. Het opschieten van wilgen gaat op deze percelen steeds sneller. Het beheer wordt steeds zwaarder, want in plaats van maaien, moet men kappen.

DERDE AANBEVELING

Om dit proces te keren, moet het maaiveld weer verlaagd worden, door de bodem te plaggen. Helaas is het plaggen een dure aangelegenheid. Het geld daarvoor zou gezocht moeten worden in het budget voor de verbreding van de Bosbaan - in het kader van de compensatie-maatregelen - of in het budget voor de Groene As, de ecologische verbindingzone tussen Amstelland en Spaarnwoude, in de praktijk een hondentoilet van tachtig miljoen gulden. Men zou ook kunnen overwegen om al in oktober of november te maaien, zodat er zich minder rietblad ophoopt. Het riet wordt immers toch niet commercieel benut.

Watervogels

Bij de watervogels is de volgende ontwikkeling zichtbaar. In de loop der jaren is de Fuut toegenomen van 0 paar in 1945 tot 19 paar in het begin van de jaren tachtig (Schoevaart, 1983). De aantallen zakten tot 4 paar in de jaren negentig. De Kuifeend vestigde zich in het gebied in de jaren zeventig. Schoevaart (1983) maakt melding van 22 paar. Visbeen (1985 v.v.) komt in de periode 1984 tot en met 1995 tot maximaal 12 paar. Na 1995 zakten de aantallen verder tot maximaal 2 paar, zij het dat er in het nieuwe 'wetland' nog een tiental paartjes werd gezien in het voorjaar 1998 (Marcus, in prep.). Ook Meerkoet en Waterhoen namen toe van resp. 3 paar en 15 paar in 1945 tot resp. 16 en 33 paar in de periode Schoevaart (1982 en 1983). In de periode Visbeen (1985 v.v.) bereikte de Meerkoet een maximum van 30 paar en het Waterhoen 26 paar. Sedertdien nemen de aantallen af. Vooral het Waterhoen is sterk in aantal teruggelopen.

Nieuwe soorten watervogels voor de Noordkant zijn de Nijlgans, de Grauwe Gans (de eerste broedgevallen in het Oeverlandenreservaat in 1998), de Bergeend (eenmalig broedgeval 1997 in het 'wetland' Vietnamweide) en de Krakeend (territoria in 1996 en 1997). In het voorjaar 1998 waren er ten minste 5 paar ter plaatse in het weiland Meerzicht. Enkele bleven tot binnen de datumgrenzen van SOVON (1 mei) in het gebied. Pulli zijn nog niet gezien (juni 1998).

Een soort die pas sinds 1997 wordt geteld is de Wilde Eend. Beide vormen, dus de 'echte' Wilde Eend en de Soepeend worden geteld, en wel apart. In 1997 bleken er 33 paar Wilde en 10 paar Soepeenden voor te komen in het gebied. Een vervelende bijkomstigheid bij het tellen van deze vormen is het feit dat ze zich gewoonlijk mengen. Bovendien is er niet zozeer sprake van paarvorming. Er vormen zich verkrachtersgroepjes van woerden, vooral wanneer de broedtijd al wat gevorderd is. Zo'n groep bestaat uit minimaal twee opdringerige woerden; meestal zijn het er meer. Zelfs eenden met tomen pulli worden niet ontzien. Vreemd genoeg hebben de woerden geen belangstelling voor de vrouwelijke Krakeenden, die voor ons nauwelijks van de Wilde Eend te onderscheiden zijn. De woerden pakken dus alle wijfjes ongeacht hun uiterlijk, maar laten vreemde soorten met rust, al lijken die meer op de wijfjes Wilde Eend dan geldt voor de meeste wijfjes Soepeend. Misschien dat kopvorm, stem of vorm en kleur van de spiegel van groter belang zijn dan de overige kenmerken.

Weiland

Op het weiland Meerzicht zijn er ook belangrijke veranderingen te zien in de afgelopen halve eeuw. De Kleine Plevier broedde in de jaren veertig nog op de zandstort in deze polder. Door de sluiting van de gasmat werd het gebied ongeschikt voor deze soort. In 1995 werd in het oostelijk deel van de polder een paddenpoel gegraven, tevens werden de oevers grilliger gemaakt en minder steil. De overtollige grond werd uitgespreid over het oostelijke perceel. Het werd daardoor tijdelijk geschikt voor Kleine Plevieren, die daar dan ook prompt gingen broeden. Er werden 4 pulli geteld, die helaas alle een week na uitkomen werden gepredeerd. Nadien werd het terrein weer ongeschikt voor Kleine Plevieren. Ruim vijftig jaar geleden bestond de weidevogelbevolking op Meerzicht nog uit Veldleeuwerik,

Graspieper, Scholekster, Kievit en Tureluur. De Grutto kwam in de jaren zestig in de polder broeden; in 1967 waren er twee territoria (Frieswijk, 1968). In de jaren tachtig liepen de aantallen op tot 21 paar. Tegenwoordig zit er nog zo'n 15 paar Grutto's in de polder. De Veldleeuwerik en de Graspieper zijn al lang weg. Van de Watersnip werd in 1966 1 territorium en in 1967 2 territoria vastgesteld. Nadien is daar geen sprake meer van; zij het dat er in 1989 eenmaal een mekkerend exemplaar is waargenomen (Visbeen, 1990). Voor de aanleg van het Bos moet er in de polder Meerzicht een grote 'lek' van Kemphanen geweest zijn (Brander, 1947).

Twee Wintergasten

BLAUWE KIEKENDIEF (tabel 2)

Van de Blauwe Kiekendief zijn jaarlijks slaaplaatstellingen verricht van 1985-86 tot en met 1996-97. Deze tellingen vonden van 1985 tot en met 1990 plaats in het kader van landelijke en zelfs internationale tellingen van deze soort. Veel vogelaars hebben vele uren van hun kostbare tijd gestoken in deze tellingen. Zij vertrouwden erop dat er binnen afzienbare tijd een boeiende publicatie zou verschijnen over slaaplaatstellingen van Blauwe Kiekendieven in Nederland. Na acht lange jaren weet ik, dat hun inspanningen vergeefs zijn geweest en dat ze nog kunnen wachten tot sint-juttemis, want meneer de coördinator heeft geen tijd. Ik stak zelf ruim zestig uren in het veldwerk.

De Blauwe Kiekendieven gebruikten de slaapplaats in het Amsterdamse Bos, het Oeverlandenreservaat Nieuwe Meer, van medio of eind november tot in april, een enkele maal wat vroeger of wat later. Meestal was de vestiging van het broedpaar Bruine Kiekendieven de aanleiding om een andere slaapplaats te zoeken. De vogels werden geteld van ongeveer een uur voor tot een half uur na zonsondergang.

Ze kwamen steeds uit westelijke richting. Dit kan door stuwung veroorzaakt zijn, immers de noord-, oost- en zuidkant grenzen aan bebouwde of beboste terreinen waar kiekendieven niets te zoeken hebben. Waarschijnlijk echter foerageerden de vogels overdag op Schiphol. Het belang van Schiphol voor de Blauwe Kiekendief moge blijken uit het feit dat in de winter 1997-98 vanaf de spottersplaats aan de Schipholweg bij boerderij Loevestein geregeld tot vijf exemplaren werden gezien.

De aantallen Blauwe Kiekendieven in het Amsterdamse Bos werden mogelijk bepaald door het aanbod aan Veldmuizen in de foerageergebieden, de aan- of afwezigheid van andere geschikte slaapplaatsen in de regio en de omstandigheden in de broedgebieden. Toen de Zandput ongeschikt werd als slaapplaats, werd het oeverland belangrijker. Het hoogtepunt van de aantallen per nacht lag in 1992, toen in maart één keer twaalf en enkele malen tien en elf exemplaren werden vastgesteld.

Na de vestiging van een paar Haviken in het Oeverlandenreservaat in de winter van 1994-95, werd er nog incidenteel van de slaapplaats gebruik gemaakt. In maart 1995 werd een mannetje Blauwe Kiek bijna gegrepen door het vijfde Havik, toen hij te dicht bij het nest kwam. Over het algemeen reageren Blauwe Kiekendieven heel panisch op de aanwezigheid van een Havik dichtbij de slaapplaats. Solitaire Blauwe Kieken ruimen doorgaans het veld als ze merken dat er een Havik in de buurt is. Wanneer er echter meer Kiekendieven tegelijk op de slaapplaats zijn, vallen ze gezamenlijk de gevreesde roofvijand aan.

Op 2 maart 1998 waren er slechts twee vijfjes Blauwe Kiekendief ter plaatse. Deze bleven ijzerenheilig rondvliegen in de omgeving van het bezette haviksnest, terwijl de Havikman geregeld aanvallen uitvoerde. Uiteindelijk gingen beide kiekendieven neer in het riet dat direct aan het haviksnest grenst.

Hoewel de Haviken van het Oeverlandenreservaat over het algemeen alle grotere roofvogels in het gebied aanvallen als ze zich binnen een straal van pakweg honderd meter van het nest bevinden, zie ik het mannetje Bruine Kiekendief bij zijn jacht op eendenpulli in het Oeverlandenreservaat geregeld het haviksnest passeren, zonder dat er ook maar gealarmeerd wordt.

Zolang Schiphol beschikbaar blijft voor foeragerende kiekendieven en er voldoende veilige slaapplea-
 ten in de buurt zijn, zullen er Blauwe Kiekendieven in de regio overwinteren. Het Oeverlandenreser-
 vaat zal zolang de Havik er huist, nog slechts incidenteel als slaappleaats worden gebruikt, mits dit terrein
 niet door bebouwing wordt afgesneden van Schiphol.

Tabel 2: *Blauwe Kiekendieven op de slaappleaats in het Oeverlandenreservaat Nieuwe Meer,
 Amsterdamse Bos 1986 -1992*

Gegeven zijn de maximale aantallen per aangegeven maand.

Jaar	Eerste waarn.	Laatste waarn.	nov.	dec.	jan.	feb.	mrt.	apr.	mei
1986-87	22-11, 3 exx	23-4, 1 ex	3	7	7	4	3	4	0
1987-88	27-11, 2 exx	11-4, 1 ex	2	8	2	2	4	2	0
1988-89	10-11, 1 ex	11-4, 1 ex	4	8	8	7	7	5	0
1989-90	10-11, 4 exx	20-4, 1 ex	10	9	9	7	8	4	0
1990-91	12-11, 1 ex	8-4, 1 ex	2	4	4	2	4	1	0
1991-92	12-11, 3 exx	16-4, 1 ex	8	9	10	11	12	7	0
1992-93	10-12, 3 exx	1-5, 1 ex	0	3	5	6	7	3	1
1993-94	15-11, 3 exx	21-3, 1 ex	3	6	6	6	5	0	0
1994-95	21-11, 4 exx	6-3, 1 ex	5	3	0	1	1	0	0
1995-96	23-11, 1 ex	14-3, 1 ex	1	1	0	1	1	0	0
1996-97	16-12, 1 ex	20-2, 1 ex	0	1	1	1	0	0	0

Bron: Eigen waarnemingen en Paul Tak (in litt. 1993)

WATERPIEPER (tabel 3)

Echte dwaalgasten zijn naar hun aard behoorlijk zeldzaam in het Bos. Of dit samenhangt met een reële
 situatie - er zijn in Nederland duidelijk plekken aan te wijzen die uitblinken door de regelmaat waarmee
 daar zeldzaamheden worden gezien - of dat dit komt door de relatieve onaantrekkelijkheid die het Bos
 heeft voor vogelaars, met name voor die vogelaars die weleens wat anders willen zien dan een Bruine
 Kiekendief of een Grote Bonte Specht, is niet duidelijk. Al in 1974 stelde Martin van de Berg vast dat
 een vogel als de Waterpieper juist niet door regelmatige bezoekers van het Bos werden gezien, maar
 door incidentele.

Met de Waterpieper is iets bijzonders aan de hand. In 1968 kwam deze niet in de soortenlijst van het
 Bos voor (Frieswijk, 1968). Wel zijn er drie meldingen van Oeverpiepers. In 1971 zag Van den Berg een
 Waterpieper in het Oeverlandenreservaat aan de zuidoever van het Nieuwe Meer (Van den Berg,
 1974). Er werden in de winters 1972-73 en 1973-74 enige slaappleaatsstellingen verricht. Daarbij werden
 vijf tot tien exemplaren per avond gezien. Deze slieden in het rietland ten westen van het Excursiepad.
 De slaappleaats was bezet van november tot medio februari (Van den Berg, 1974). Doordat Van den
 Berg geen opmerking heeft gemaakt over het maaibeheer, is het niet duidelijk of het verblijf werd afge-
 broken door het volledig platmaaien van het terrein, of dat er geen aanwijsbare reden was waarom de
 vogels in februari het veld ruimden.

In de jaren zeventig gold de Waterpieper nog als een behoorlijk zeldzame vogel. Er waren slaappleaatsen
 bekend van het rivierengebied, Limburg, Flevoland en de duinstreek (Van den Berg, 1974). Dat was op
 zich al bijzonder, want in de jaren zestig werd de Waterpieper als dwaalgast beschouwd. Sluiters (1962)
 meldt 22 waarnemingen van deze soort in Nederland, terwijl deze in België al "een betrekkelijk regel-

matige verschijning van november tot maart" was. De zeldzaamheid van de Waterpieper zou waarnemers een beetje kopschuw hebben gemaakt om een vogel als zodanig te determineren - angst om weggehoond te worden, of gewoon geen zin om de hele papierwinkel in te vullen, die samenhangt met de waarneming van een dwaalgast.

Hoe het ook zij, de Waterpieper was er al in de jaren zeventig en maakte gebruik van het Oeverlandenreservaat aan het Nieuwe Meer als slaappleaats. Nog steeds is dat het geval. Daarmee is de roestplaats in het Amsterdamse Bos één van de oudste in het land. Er zijn evenwel veranderingen opgetreden. Slieden er in de jaren zeventig nog hooguit tien exemplaren in het Bos, tegenwoordig worden er in piektijden geregeld meer dan veertig geteld. De eerste Waterpiepers worden in oktober gezien. De piek van de presentie ligt ergens in november; na begin december nemen de aantallen wat af. Er maken dan tussen de tien en de twintig exemplaren gebruik van de slaappleaats, en soms verdwijnen de vogels tijdelijk geheel uit het gebied. In februari-maart nemen de aantallen weer licht toe. Uiterlijk medio april worden de laatste vogels gezien; in de jaren zeventig was dat medio februari (Van den Berg, 1974).

In de tabel wordt duidelijk dat het aantal Waterpiepers niet alleen binnen het seizoen fluctueert, hetgeen niet duidelijk is bij Van den Berg (1974), maar ook per seizoen: het ene jaar lijkt er een ware pieperplaag te zijn; het volgende seizoen mag je blij zijn als je er eentje ziet in het Bos.

De slaappleaats ligt nu ten oosten van het Excursiepad, in de jaren zeventig ten westen daarvan (Van den Berg, 1974). Een voordeel ten opzichte van de jaren zeventig is het cyclische maai-beheer, waarbij jaarlijks een behoorlijke hoeveelheid overjarig riet blijft staan, waardoor de slaappleaats nooit volledig weggemaaid wordt. (Van den Berg zegt niets over het maai-beheer).

Werden in de jaren zeventig overdag vrijwel geen Waterpiepers in de Polder Meerzicht gezien (Van den Berg, 1974), tegenwoordig is het niet ongebruikelijk dat ze er overdag foerageren in de plassen op het weiland.

Behalve de grotere aantallen Waterpiepers op de slaappleaats in het Bos en de langere verblijfsduur ten opzichte van de jaren zeventig, zijn er in de jaren negentig ook meer plaatsen in de regio - buiten het Bos - waar deze soort opduikt dan in de jaren zeventig. Mij zijn onder meer bekend de Brettenzone voornamelijk als slaappleaats, de Eendrachtpolder als foerageergebied en recreatiegebied Spaarnwoude in beide functies. Op 16 november 1993 werden in de Eendrachtpolder ruim honderd exemplaren opgeschrikt door een overvliegende Sperwer (eigen waarneming).

Een belangrijk verschil met de jaren zeventig, toen de 'Kist' eigenlijk de enige behoorlijke determinatiegids was, wordt gevormd door de verbeterde literatuur over determinatie van vogels. Waterpiepers worden nu veel natuurgetrouwer afgebeeld in de gidsen - met name die van Harris et al. (1990) en Lars Jonsson (1992). Aan de hand van deze gidsen is het tegenwoordig veel eenvoudiger om een vogel op naam te brengen dan indertijd.

Doordat de Waterpieper tegenwoordig tot in april in de regio wordt waargenomen, kan de vogelaar deze soort ook in het broedkleed zien, met name langs het Brettenpad en in de Eendrachtpolder. De Waterpieper broedt in de bergmassieven van Midden- en Zuid-Europa. Algemeen wordt verondersteld dat 'onze' piepers uit de Alpen en de Vogezen komen. Ze trekken dus in de herfst naar het noorden in tegenstelling tot de meeste andere vogelsoorten. Langs de kust bij Castricum is wel enige trek in zuidwaartse richting waargenomen. Het betreft hier waarschijnlijk vogels uit de Karpathen die eerst naar de Oostzee trokken en vervolgens langs de kusten westwaarts gingen tot in Nederland, waarna ze vervolgens langs de Hollandse kust zuidwaarts trokken (Wijker, 1990).

Tabel 3: Waterpiepers in de jaren zeventig en in de winters 1990-91 tot en met 1994-95 op de slaappleaats in het Oeverlandenreservaat Nieuwe Meer, Amsterdamse Bos

Gegeven zijn de maximale aantallen per aangegeven maand.

Jaar	Eerste waarn.	Laatste waarn.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mrt.	apr.
1972-74*	nov	medio feb	geen telling	> 1	5-10	5-10	5-10	0	0
1990-91	22-10, 18 exx	3-4, 3 exx	43	42	34	28	2	5	3
1991-92	12-11, 1 ex	6-4, 4 exx	geen telling	1	1	4	0	8	4
1992-93	10-11, 8 exx	13-4, 3 exx	geen telling	20	16	5	6	21	20
1993-94	15-11, 30 exx	15-4, 1 ex	geen telling	30	25	7	16	20	25
1994-95	10-10, 3 exx	11-4, 2 exx	15	31	5	20	20	15	20

* = Gegevens zijn ontleend aan Van den Berg, M., 1974

De toekomst

De Noordkant van het Amsterdamse Bos is een gebied in ontwikkeling. Het zal nimmer af zijn. De soortenrijkdom van dit gebied zal afhangen van de ecologische draagkracht van de omgeving van het Bos, de ontwikkeling van de vegetatie en het beheer. Verder zal de recreatiedruk op dit gebied alleen maar toenemen. De verbossing van het oeverland is een belangrijke bedreiging voor de soortenrijkdom, maar levert aan de andere kant ook weer (tijdelijk) belangwekkende soorten op. Om te voorkomen dat de Noordkant een eentonig gebied wordt, zal er in terreinen als het oeverland en het weiland voortdurend beheer moeten worden gepleegd. Het nadeel van de ruimtelijke ordening is de eenzijdige functie die aan de diverse gebieden wordt toegekend. Rapporten van diensten voor ruimtelijke ordening gaan doorgaans vergezeld van plankaarten in fraaie meerkleurendruk. Er wordt op deze kaarten een aantal woonvlekken geprojecteerd en een aantal bedrijvenvlekken, een aantal lijnen geeft aan waar de wegen en paden zullen lopen. Er komt een vlekje landbouw voor, een vlek kastuinbouw, een vlek groen: dat kan natuur zijn, maar ook een accommodatie voor binnensport. De groene vlekken worden door smalle groene lijntjes die naast dikke rode en blauwe lijnen getrokken zijn met elkaar verbonden. Wanneer dat groen voor natuur staat, betekent dat dat er bos wordt geplant of een andere kleinschalige natuurvoorziening wordt aangelegd. Er wordt rekening gehouden met broedplaatsen voor vogels, maar waar die het voedsel vandaan moeten halen wordt niet duidelijk. Ook met een goed beheer van het oeverland zal de Bruine Kiekendief er waarschijnlijk in de toekomst verdwijnen, doordat zijn jachtgebieden in de Haarlemmermeer volgebouwd worden of door bebouwing aldaar afgesneden worden van het broedgebied. Deze ontwikkelingen zullen de overwintering van de Blauwe Kiekendief in de toekomst ook negatief beïnvloeden.

In de toekomst mag verwacht worden dat alleen soorten wier gehele dagelijkse activiteitenpatroon zich binnen de grenzen van het groen afspeelt, zich in het Bos kunnen handhaven.

Dank aan Paul Tak voor het verstrekken van gegevens over Blauwe Kiekendieven.

PAUL J. MARCUS, CORNELIS LELYLAAN 113/1, 1065 CN AMSTERDAM, 020-6159034

Literatuur

- Balk, J.Th., Een kruiwagen vol bomen. Verleden en heden van het Amsterdamse Bos. Amsterdam, 1979.
- Brander, P.W., in: De Jonge, D. (redactie), Het Amsterdamse Bos, Van cultuursteppe tot bospark. Amsterdam, 1947.
- Frieswijk, drs J.J., De Vogelwereld van het Amsterdamse Bos, Wetenschappelijke mededelingen van de KNNV, No.74, Maart 1968.
- Van den Berg, M., De Waterpieper (*Anthus spinoletta spinoletta*) in het Amsterdamse Bos, en enige opmerkingen over het voorkomen. Mededelingenblad van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam jg.12, nr.2, 1974.
- Harris et al., Vogeldeterminatie, Thieme Baarn, 1991.
- Jonsson, L., Birds of Europe with North Africa and the Middle East, Helm, London, 1992.
- Osieck, E.R., & Hustings, F., Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland, Zeist, 1994.
- Schoevaart et al., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1980, De Gierzwaluw jg.19, nr.1, 1982.
- Schoevaart et al., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1981, De Gierzwaluw jg.20, nr.2., 1983.
- Stedelijk Beheer Amsterdam, Studienota Amsterdamse Bos, analyse van aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden van het Amsterdamse Bos, oktober 1994.
- Visbeen, F., en E. de Graaf, Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1984 en 1985. De Gierzwaluw jg.23, nr.4, 1985.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1986 & 1987, De Gierzwaluw jg.26, nr.1, 1988.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1988 t/m 1990, De Gierzwaluw jg.8, nr.4, 1990.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1991 & 1992, De Gierzwaluw jg.31, nr.1, 1993.
- Visbeen, F., Inventarisatie Noordkant Amsterdamse Bos 1993-1995, De Gierzwaluw jg.35, nr.4, 1997.
- Waal, W. van der, waarnemingenrubriek, De Gierzwaluw 24, nr.2, 1986.
- Wijker, A., Opmerkelijke najaarstrek van de Waterpieper (*Anthus spinoletta spinoletta*) te Castricum, De Graspieper 10, 1990.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Grote Historische Provincieatlas 1:25000, Groningen, 1992.